

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION AND RELIGIOUS AFFAIRS

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
CENTRE FOR THE GREEK LANGUAGE

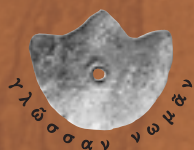
**Η ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ,
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ**

**THE LEXICOGRAPHY OF ANCIENT,
MEDIEVAL AND MODERN GREEK LITERATURE**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
I.N. KAZAZIS

EDITOR:
J.N. KAZAZIS

...μερος · η καυχλοσσω
ω ραυ · ικαμερος · η καυχλοσσω
ω ραυ · ε τοις · δε αρτε δε θερος · κα
ω ραυ · γαλλο πισμοσ αμορφια
ω ραυ · ψιλωσ η φρογτις · οθεντε ο
ιλωσ η φρογτις · ο θ

ISBN 960-7779-33-9

Η ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ, ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ:
ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

***

THE LEXICOGRAPHY OF ANCIENT, MEDIEVAL
AND MODERN GREEK LITERATURE:
PRESENT STATE AND PROSPECTS OF
CURRENT MAJOR PROJECTS

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑΣ

Επιστημονική επιμέλεια Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

Φιλολογική επιμέλεια ελληνικού μέρους ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΓΙΑΝΝΟΥ, ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΑΛΕΞΙΟΥ,
ΕΒΙΝΑ ΣΙΣΤΑΚΟΥ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΦΡΑΓΚΟΣ

Φιλολογική επιμέλεια αγγλικού μέρους RODNEY COULES, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΛΑΣΤΑΡΑ

Επιμέλεια έκδοσης ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΑΛΕΞΙΟΥ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΛΑΣΤΑΡΑ

© ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑΣ
Καραμαούνα 1-Πλατεία Σκρά, 551 32 Θεσσαλονίκη
τηλ.: 2310 459 101, fax: 2310 459 107

HELLENIC REPUBLIC
MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION AND RELIGIOUS AFFAIRS
CENTRE FOR THE GREEK LANGUAGE
DIVISION OF LEXICOGRAPHY

Editor J.N. KAZAZIS

Copy editing of the Greek text ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΥΑΝΝΟΥ, ΙΟΑΝΝΑ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΙΟΥ-ΑΛΕΧΙΟΥ,
ΕΒΙΝΑ ΣΙΣΤΑΚΟΥ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΦΡΑΓΚΟΣ

Copy editing of the English text RODNEY COULES, KATERINA PLASTARA

Editorial supervision ΙΟΑΝΝΑ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΙΟΥ-ΑΛΕΧΙΟΥ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΛΑΣΤΑΡΑ

© CENTRE FOR THE GREEK LANGUAGE
DIVISION OF LEXICOGRAPHY
Karamaouna 1-Skra Sq., 551 32 Thessaloniki
tel.: +302310 459 101, fax: +302310 459 107

e-mail: centre@komvos.edu.gr
<http://www.greeklanguage.gr>
<http://www.komvos.edu.gr>

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003 – SEPTEMBER 2003

ISBN 960-7779-33-9

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
CENTRE FOR THE GREEK LANGUAGE

Η ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ, ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ:
ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

THE LEXICOGRAPHY OF ANCIENT, MEDIEVAL
AND MODERN GREEK LITERATURE:
PRESENT STATE AND PROSPECTS OF
CURRENT MAJOR PROJECTS

Πρακτικά Διεθνούς Ημερίδας
Θεσσαλονίκη, 9 Νοεμβρίου 1997

Proceedings of an International Conference
Thessaloniki, 9 November 1997

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ
EDITOR: J.N. KAZAZIS

2003

Οργανωτική Επιτροπή Ημερίδας

I.N. KAZAZHS	Αναπληρωτής Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας Διευθυντής του Τμήματος Λεξικογραφίας
KATERINA PLASTARA	Επιστημονική Συνεργάτιδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας
ΡΟΥΛΑ ΤΣΟΚΑΛΙΔΟΥ	τ. Επιστημονική Συνεργάτιδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας
ΑΣΠΑ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ	τ. Επιστημονική Συνεργάτιδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας

Organizing Committee

J.N. KAZAZIS	Deputy President of the <i>Centre for the Greek Language</i> Director of the Division of Lexicography
KATERINA PLASTARA	Research Associate of the <i>Centre for the Greek Language</i>
ROULA TSOKALIDOU	former Research Associate of the <i>Centre for the Greek Language</i>
ASPA HATZIDAKI	former Research Associate of the <i>Centre for the Greek Language</i>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ • CONTENTS

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
I.N. Καζάκης	
PROLOGUE	133
J.N. Kazakis	
ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ	13
Δ.Ν. Μαρωνίτης	13
Γεράσιμος Αρσένης	15
Ιωάννης Ανθόπουλος	16
Ευάγγελος Βενιζέλος	18
Φίλιππος Πετσάλνικος	19
Σταύρος Λαμπρινίδης	20
ADDRESSES	135
D.N. Maronitis	135
Gerasimos Arsenis	137
Ioannis Anthopoulos	138
Evangelos Venizelos	140
Philippos Petsalnikos	141
Stavros Lambrinidis	142
ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ	21
Francisco Rodríguez Adrados	
GREEK, GREEK LEXICOGRAPHY AND GREEK STUDIES IN SPAIN	143
Francisco Rodríguez Adrados	
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ <i>THESAURUS LINGUAE GRAECAE</i> : ΜΕ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ 21Ο ΑΙΩΝΑ	31
Μαρία Παντελιά	
THE <i>THESAURUS LINGUAE GRAECAE</i> PROJECT: LOOKING TOWARDS THE 21ST CENTURY	151
Maria Pantelia	

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ <i>LSJ</i> : ΜΙΑ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ	39
Gregory Crane	
BEYOND <i>LSJ</i> : AN OPEN-ENDED DATABASE ON CLASSICAL GREEK	157
Gregory Crane	
ΕΝΑ ΝΕΟ <i>INTERMEDIATE GREEK-ENGLISH LEXICON</i> : ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	49
Anne Thompson	
A NEW <i>INTERMEDIATE GREEK-ENGLISH LEXICON</i> : PROBLEMS AND PERSPECTIVES	165
Anne Thompson	
ΤΟ <i>DICCIONARIO GRIEGO-ESPAÑOL</i> : Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ	65
Elvira Gangutia	
THE <i>DICCIONARIO GRIEGO-ESPAÑOL</i> : ITS PRESENT STATE	177
Elvira Gangutia	
ΤΟ <i>LEXIKON ZUR BYZANTINISCHEN GRÄZITÄT</i>	77
Erich Trapp	
THE <i>LEXIKON ZUR BYZANTINISCHEN GRÄZITÄT</i>	187
Erich Trapp	
ΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΜΟΥ: ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ. Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΟΥ	83
Εμμανουήλ Κριαράς	
MY MEDIEVAL LEXICON: ITS BEGINNINGS AND PROGRESS. THE PROSPECTS FOR ITS CONTINUATION	193
Emmanuel Kriaras	

ΤΟ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ Δ.Ι. ΓΕΩΡΓΑΚΑ	87
I.N. Καζάκης	
THE D.J. GEORGACAS' MODERN GREEK-ENGLISH DICTIONARY	197
J.N. Kazazis	
ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ) ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	91
Αναστασία Τζιβανοπούλου	
THE <i>DICTIONARY OF THE MODERN GREEK LANGUAGE</i> OF THE INSTITUTE OF MODERN GREEK STUDIES (MANOLIS TRIANDAFYLLIDIS FOUNDATION) OF THE ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI	201
Anastassia Tzivanopoulou	
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ	97
Χριστόφορος Χαραλαμπάκης	
THE <i>HISTORICAL DICTIONARY</i> OF THE ATHENS ACADEMY	207
Christoforos Charalambakis	
ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΟ ΛΕΞΙΚΟ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ	111
Γεώργιος Καραγιάννης & Μαριάννα Κατσογιάννου	
A MODERN MULTILINGUAL MULTIMEDIA DICTIONARY FOR CHILDREN	221
Georgios Karayannis & Marianna Katsoyannou	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΕΛΛΗΝΟ-ΟΛΛΑΝΔΙΚΟΥ/ΟΛΛΑΝΔΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ	121
Τατιάνα Μαρκάκη	
THE GREEK-DUTCH/DUTCH-GREEK LEXICON COMPILATION PROGRAMME	231
Tatiana Markaki	

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ: ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΛΛΑΝΔΙΚΩΝ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΛΕΞΙΚΩΝ	127
Willy Martin	
LEXICOGRAPHICAL INFRASTRUCTURE AND GOVERNMENT: THE ACTION PLAN FOR DUTCH BILINGUAL DICTIONARIES	237
Willy Martin	

Η ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ, ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ:
ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στον τόμο αυτόν δημοσιεύονται ανακοινώσεις που έγιναν στην πρώτη Διεθνή Ημερίδα, που οργάνωσε το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας στις 9 Νοεμβρίου του 1997 στη Θεσσαλονίκη, με θέμα «Η Λεξικογραφία της Αρχαίας, Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Γραμματείας: Παρούσα κατάσταση και προοπτικές των σύγχρονων λεξικογραφικών εγχειρημάτων». Συμμετείχαν διαπρεπείς ξένοι και Έλληνες ελληνιστές. Για τα αρχαία ελληνικά λεξικά ανακοινώσεις έκαναν οι: F.R. Adrados και E. Gangutia (για το ελληνοϊσπανικό λεξικό), Μ. Παντελιά (για τον *TLG* που διευθύνει), Α. Thompson (για το σχεδιαζόμενο νέο *Intermediate Greek-English Lexicon* της Οξφόρδης). Για τα βυζαντινά και τα μεταβυζαντινά λεξικά που εκδίδουν μίλησαν οι: E. Trapp (*Lexikon zur Byzantinischen Gräzität*) και Εμμ. Κριαράς (*Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας*). Για νεοελληνικά επιστημονικά εγχειρήματα, οι: Ι.Ν. Καζάκης (για το *Modern-Greek English Dictionary* του καθηγ. Δ.Ι. Γεωργακά), Χ. Χαραλαμπάκης (για το *Ιστορικόν Λεξικόν* της Ακαδημίας Αθηνών), Γ. Καραγιάννης (για ένα σχεδιαζόμενο «πολύγλωσσο λεξικό πολυμέσων για παιδιά»), Α. Τζιβανούλου (*Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών) και Τ. Μαρκάκη (Ελληνο-Ολλανδικό Λεξικό). Ο G. Crane παρουσίασε την ανοιχτή βάση δεδομένων για τα Αρχαία Ελληνικά που εκπόνησε, ενώ ο W. Martin το λεξικογραφικό λογισμικό του για ολλανδικά δίγλωσσα λεξικά.

Θα δανειστώ λόγια συναδέλφων, τους οποίους και από αυτή τη θέση ευχαριστώ θερμά. Της Μ. Παντελιά: «Όλοι οι σύνεδροι επισήμαναν την πρώτηστη ανάγκη συντονισμού μεταξύ των διαφόρων ερευνητικών προγραμμάτων για τη λεξικογράφηση της ελληνικής γλώσσας. Δεύτερη κοινή διαπίστωση υπήρξε ότι τα μικρά και εξειδικευμένα λεξικά μπορούν να εκπονηθούν με τις παραδοσιακές μεθόδους· λεξικά όμως του μεγέθους του *Liddell-Scott-Jones* δεν είναι δυνατά χωρίς τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών». Προέχει, συνέχισε, η ανάγκη «δημιουργίας μιας κοινής ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων, η οποία θα περιέχει όλα τα κείμενα της Ελληνικής, καθώς επίσης και άρθρα, ηλεκτρονικά λεξικά και άλλο υλικό, που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την εκπόνηση νέων λεξικών και άλλων μέσων έρευνας... Η ηλεκτρονική καταγραφή των κειμένων της αρχαίας και βυζαντινής περιόδου γίνεται ήδη από τον Θησαυρό της Ελληνικής Γλώσσας (*Thesaurus Linguae Graecae Project*) στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας και βρίσκεται πολύ κοντά στην ολοκλήρωσή της. Απομένει η επέκταση του Θησαυρού στη μεταβυζαντινή περίοδο... Τα μορφολογικά και λεξικογραφικά προγράμματα του *Perseus*

θα μπορούσαν να εμπλουτιστούν, ώστε να χρησιμοποιηθούν και για τη Νέα Ελληνική Λογοτεχνία. Ο συντονισμός θα αποτρέψει την άσκοπη ενασχόληση πολλών με παρόμοια εγχειρήματα». Θα μνημονεύσω, ακόμη, την παρέμβαση του Trapp, ο οποίος, στη συζήτηση που ακολούθησε, χαιρέτησε την επέκταση του *TLG* στα βυζαντινά. Μίλησε για την επείγουσα ανάγκη «συνεργασίας των βυζαντινολόγων περί αυτό, γιατί, σε αντίθεση με τα κείμενα της αρχαιότητας, τα βυζαντινά είναι πολύ διασκορπισμένα, συχνά πολύ άσχημα εκδεδομένα και δυσεύρετα στις βιβλιοθήκες». Τόνισε, ακόμη, τις υπηρεσίες που μπορούν να προσφέρουν λεξικά και βάσεις δεδομένων στους μαθητές και σπουδαστές.

Στο τέλος της Ημερίδας, ο Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, καθηγητής Δ.Ν. Μαρωνίτης, εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του Ιδρύματος για τη συνδρομή του Εμμανουήλ Κριαρά προς το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, και του επέδωσε συμβολικό δίπλωμα τιμής, ανακηρύσσοντάς τον «Επίτιμο Μέλος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας».

Στο μεταξύ αρκετό νερό κύλησε στο ποτάμι. Στις υποσχέσεις που κρατήθηκαν ανήκουν: η σύνταξη και κυκλοφόρηση του έκτου τόμου του Ελληνοϊσπανικού Λεξικού (2002) και η επιτυχής πραγματοποίηση στην Οξφόρδη το καλοκαίρι του 2002 διεθνούς συνάντησης λεξικογράφων για το *New Intermediate*, η δημοσίευση του *Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής* του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη (1998), και περισσότερα τεύχη του *Lexikon zur Byzantinischen Gräzität* του Trapp. Όσον αφορά στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: το 2001 κυκλοφόρησε ο πρώτος τόμος της *Επιτομής του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας 1100-1669* του Εμμ. Κριαρά (Α-Κ), και ο δεύτερος (Λ-Ο) αναμένεται να εμφανιστεί μέσα στο καλοκαίρι του 2003. Στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, επίσης, δημιουργήθηκε ένας Ηλεκτρονικός Κόμβος (1999-2001), ο οποίος πειραματίζεται με ερευνητικές και εκπαιδευτικές εφαρμογές για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή μας: εκεί, μεταξύ άλλων, φιλοξενούνται τέσσερα λεξικά που έχουν μετατραπεί σε Βάσεις Λεξικογραφικών Δεδομένων. Την ώρα που τυπώνονται οι γραμμές αυτές, ετοιμάζεται η επέκταση του (εκπαιδευτικού) Κόμβου σε μια (γενική) Ηλεκτρονική Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα με παγκόσμια εμβέλεια, όπου τα λεξικά και οι σχετικές εφαρμογές θα έχουν πάλι ένα σημαντικό μερίδιο.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στην Κοσμητεία της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. για τη διάθεση της Αίθουσας Τελετών στους εσωτερικούς και εξωτερικούς συνεργάτες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας που οργάνωσαν την εκδήλωση και ετοίμασαν την έκδοση του τόμου, συμπεριλαμβανομένων των μεταφραστών και, προπάντων, στους συνέδρους, που με το κύρος τους, ετίμησαν τη Διεθνή αυτή Ημερίδα.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ

Δ.Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Πρόεδρος Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας

Κυρίες και κύριοι,

Ως πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας σας καλωσορίζω στην Ημερίδα Λεξικογραφίας της Αρχαίας, Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Γραμματείας, την οργάνωση της οποίας ανέλαβαν, με επιμέλεια και ενθουσιασμό, ο διευθυντής και οι συνεργάτες του οικείου τμήματος – ο συνάδελφος Πάννης Καζάκης, η Ρούλα Τσοκαλίδου, η Κατερίνα Πλασταρά και η Άσπα Χατζηδάκη. Θερμές ευχαριστίες οφείλονται σε όλους τους εισηγητές και συνέδρους για την πρόθυμη συμμετοχή τους στο λεξικογραφικό αυτό συμπόσιο –ιδιαίτερα σε όσους ξένους ξενίζουμε– που έφτασαν από μακριά, ελπίζω χωρίς αεροπορική ταλαιπωρία.

Η Ημερίδα, όπως φαίνεται και στο πρόγραμμα, μοιράζεται σε τρεις συνεδρίες, στο εσωτερικό των οποίων συντάσσονται ανά τρεις εισηγήσεις και η παρεπόμενη κάθε φορά συζήτηση – τριαδική συμμετρία που προδίδει και οικονομική φαντασία. Στο πλαίσιο εξάλλου της εναρκτήριας τελετής εντάσσεται η πανηγυρική, εισαγωγική ομιλία του καθηγητή Adrados, η λεξικογραφική επιμονή του οποίου είναι ήδη ευρύτερα γνωστή και σεβαστή. Δεν χρειάζεται, υποθέτω, να υποστηρίξω την επιστημονική αναγκαιότητα της λεξικογραφικής Ημερίδας μας. Αν δεν σφάλωμαι, είναι η πρώτη που γίνεται στον τόπο μας με το θέμα αυτό, ειδικότερα μάλιστα στη Θεσσαλονίκη, που συμπίπτει τη χρονιά αυτή να διατελεί Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης. Μπορεί, επομένως, εμείς οι Νεοέλληνες κάπως να αργήσαμε σε τούτον τον κρίσιμο επιστημονικό και επιστημολογικό τομέα, φροντίσαμε όμως να μην μπορούμε στον λεξικογραφικό αγώνα εντελώς απaráσκευοι –πρόχειρη απόδειξη τα ερευνητικά και συγγραφικά προγράμματα του Τμήματος Λεξικογραφίας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας– που ενδεικτικώς αναγράφονται και στο πρόγραμμα της Ημερίδας.

Η Ιστορία της Λεξικογραφίας βρίσκει ήδη τις στέρεες ρίζες της τόσο στην όψιμη ελληνική αρχαιότητα όσο και στο Βυζάντιο. Εφεξής, από την Αναγέννηση και ύστερα, η Λεξικογραφία καλλιεργήθηκε επιμελώς και εξελίχθηκε σε θεμελιακό έρεισμα της φιλολογικής επιστήμης. Πρέπει ωστόσο να υπογραμμίσω ότι, στην εκπνοή ήδη του φθίνοντος εικοστού αιώνα, η Λεξικογραφία γνωρίζει πλέον τη σημαντικότερη φάση της, επικουρούμενη τώρα από τις μεθόδους και τα μέσα της πληροφορικής και των ηλεκτρονικών εφαρμογών, που ανοίγουν απεριορίστους ορίζοντες συμπλήρωσης και ανανέωσης των λεξικογραφικών δοκιμών.

Δεν θα σας κουράσω με περισσότερα λόγια. Θα κλείσω την προσφώνησή μου με ένα, ωφέλιμο ελπίζω, λογοπαίγνιο: τα λεξικά, έντυπα ή ηλεκτρονικά, θεωρούνται από κάποιους πονήματα πληκτικής σχολαστικότητας· υπάρχουν όμως ευτυχώς και οι φιλόγλωσσοι, οι οποίοι αντιμετωπίζουν τα λεξικογραφικά λήμματα και ερμηνεύματα λίγο πολύ ως διαδοχικά, συνοπτικότερα ή εκτενέστερα, ποιήματα. Η Ημερίδα μας απευθύνεται κυρίως σε αυτούς, και φαντάζομαι θα ικανοποιήσει τις προσδοκίες τους. Σας ευχαριστώ και πάλι και εύχομαι από καρδιάς καλή επιτυχία.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Ως υπουργός Παιδείας επιθυμώ να χαιρετίσω τη Διεθνή Ημερίδα Λεξικογραφίας, που οργανώνει το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας στη Θεσσαλονίκη, την 9η Νοεμβρίου. Και θέλω να συγχαρώ τον πρόεδρο και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, γιατί πρόκειται για μια ακόμη εύστοχη πρωτοβουλία του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, το οποίο στη σύντομη διαδρομή του οργάνωσε με επιτυχία και άλλες σημαντικές ημερίδες και συνέδρια και εξέδωσε επιστημονικά έργα βάσης με αξιόλογες εφαρμογές στην εκπαίδευσή μας.

Από τα βασικότερα εργαλεία για την εκπαίδευση του λαού μας και για γενικότερη χρήση από όλα τα στρώματα του πληθυσμού, τα λεξικά της γλώσσας μας έχουν γενικώς ατυχήσει στη χώρα μας. Και το κυριότερο, είτε γιατί δεν υπήρξαν ρεαλιστικός σχεδιασμός και συλλογική προσπάθεια είτε γιατί έλειψαν η υποδομή και επαρκείς πόροι την κατάλληλη στιγμή, δεν μπορέσαμε ακόμη να αποκτήσουμε το πρώτο έργο εθνικής αυτογνωσίας, που συνιστά το Εθνικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής.

Με χαρά πληροφορούμαι ότι οι προϋποθέσεις έχουν πλέον διασφαλιστεί χάρη στη μέριμνα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: το τεράστιο Αρχείο του καθηγητή Δ. Γεωργακά είναι θαυμάσια υποδομή. Ο πρώτος τόμος, συνταγμένος από τον ίδιο τον διαπρεπή καθηγητή Γεωργακά, πληροί τις υψηλότερες ποιοτικές προδιαγραφές. Το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας ανέλαβε να ηγηθεί της συλλογικής προσπάθειας για τη σύνταξη του υπολοίπου έργου και το Υπουργείο Παιδείας, με συνέπεια, στηρίζει οικονομικά το ερευνητικό πρόγραμμα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Θα περιμένω με ανυπομονησία να φυλλομετρήσω τον πρώτο τόμο του Λεξικού αυτού, όπως και εκείνον του *Επίτομου Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας*, που επίσης εκπονεί το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Από την επιστημονική ομήγυρη που συγκεντρώθηκε σήμερα στη Θεσσαλονίκη αναμένονται η προώθηση των επιστημονικών και τεχνικών θεμάτων της Λεξικογραφίας και η σύμπληξη των απαραίτητων συνεργασιών, ώστε σύντομα η ελληνική εκπαίδευση και η κοινωνία να αποκτήσουν επιτέλους συγχρονισμένη σειρά λεξικών για την αρχαία, τη μεσαιωνική και τη νέα ελληνική γλώσσα.

Καλωσορίζω θερμά τους συνέδρους και εύχομαι ευόδωση των εργασιών της Ημερίδας Λεξικογραφίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Υφυπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Αγαπητέ κύριε Πρόεδρε,

Ως υφυπουργός Παιδείας τα τελευταία χρόνια είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω από κοντά το έργο του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, το οποίο από τριετίας ήδη μπήκε δυναμικά στην εκπαιδευτική ζωή της χώρας μας.

Διαπιστώνουμε σήμερα, με ιδιαίτερη ικανοποίηση, ότι το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας βρίσκεται σε πλήρη ακμή. Συνεργάζεται με παραγωγικό τρόπο με όλο το πλέγμα των θεσμικών οργάνων του ΥΠΕΠΘ αλλά και των συναρμόδιων επί του αντικειμένου Υπουργείων. Με την κατάλληλη εσωτερική του οργάνωση σε τέσσερα τμήματα, με τη σύγχρονη ηλεκτρονική υποδομή του, με τις βιβλιοθήκες και τα μοναδικά γλωσσικά και άλλα αρχεία του είναι πλήρως ετοιμοπόλεμο. Στο μοντέρνο κτίριο, που τόσο γενναιόδωρα μας παραχώρησε ο δήμος Καλαμαριάς, και στη Θεσσαλονίκη, φέτος Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, γίνεται ένα ασυνήθιστα σοβαρό έργο με σεβασμό προς την επιστημονική αλήθεια αλλά και προς το δημόσιο χρήμα, με πλήρη διαφάνεια και με έγκαιρες πρωτοβουλίες, οι οποίες συσπειρώνουν τους ειδικότερους Έλληνες και ξένους φιλόλογους και γλωσσολόγους, ώστε να προβληθεί και να διαδοθεί, συστηματικά και αποτελεσματικά, η ελληνική γλώσσα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας έχει επανειλημμένα εκπροσωπήσει το Υπουργείο Παιδείας σε διεθνείς εκθέσεις γλωσσών, με τις καλαισθητές και έγκυρες εκδόσεις που έχει εκπονήσει για την ελληνική γλώσσα και με στρογγυλά τραπέζια που οργανώνει τακτικά σε ευρωπαϊκές πόλεις. Έχει ακόμη συμμετάσχει σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια με επιστημονικούς και πρακτικούς σκοπούς. Έχει σχεδιάσει και ολοκληρώσει βασικά ερευνητικά προγράμματα, άλλα κατ' εντολήν του Υπουργείου, όπως είναι η Πιστοποίηση Ελληνομάθειας, που σύντομα θα αρχίσει να εφαρμόζεται με υπουργική απόφαση, και άλλα σύμφωνα με αποφάσεις του Διοικητικού του Συμβουλίου, στο οποίο συμμετέχουν πανεπιστημιακοί δάσκαλοι από πανεπιστήμια της Ελλάδας και της Κύπρου και εκπρόσωποι των τριών συναρμόδιων Υπουργείων. Είκοσι ερευνητικά προγράμματα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας βρίσκονται ήδη εν εξελίξει, τα περισσότερα ετοιμοπαράδοτα με τη λήξη της θητείας του παρόντος Διοικητικού Συμβουλίου.

Λόγω του περιεχομένου του σημερινού συνεδρίου, θα μου επιτραπεί να εξάρω ειδικά τα προς αυτό συναφή προγράμματα του Τμήματος Λεξικογραφίας

και να επαινέσω δημοσία τον πρόεδρο, καθηγητή Δ.Ν. Μαρωνίτη, και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, που αποφάσισαν την πραγματοποίηση δύο βασικών έργων, καθώς και το επιτελείο του καθηγητή Γιάννη Καζάξη, που τα υλοποιεί: την εκπόνηση *Επίτομου Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας* και την έκδοση του Ελληνο-αγγλικού Λεξικού του καθηγητή Δ. Γεωργακά. Τα δύο αυτά έργα αναμένεται ότι θα προσφέρουν ανεκτίμητες υπηρεσίες προς την ελληνική εκπαίδευση και προς την επιστημονική κοινότητα για πολλές δεκαετίες και όχι μόνο στην παρούσα συγκυρία, στην οποία είναι αυτονόητη η αξία και η χρησιμότητά τους για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που έχουμε αναλάβει. Σε αυτό το πλαίσιο, θεωρούμε ιδιαίτερα εύστοχη την έμπνευση να οργανωθεί Ημερίδα Ελληνικής Λεξικογραφίας, η οποία μπορεί όχι μόνο να φωτίσει τα σύγχρονα προβλήματα της εφαρμοσμένης αυτής πλευράς της γλωσσολογίας, αλλά και να οδηγήσει σε συνεργασίες, για να εκπονηθούν τα αναγκαία λεξικά για την αρχαία, τη μεσαιωνική και τη νέα ελληνική. Το Υπουργείο θα ενθαρρύνει με κάθε τρόπο τέτοιες πρωτοβουλίες.

Για μια ποικιλία λόγων στην κρίσιμη εποχή μας ήταν αναμενόμενη η αναβάθμιση του ρόλου της γλώσσας και, επομένως, και του ρόλου του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: η ελληνική, ενιαία πλέον ύστερα από τις μακροαίωνες περιπέτειές της, μετασχηματίζεται με γοργούς ρυθμούς. Μετά την επέκτασή της ως δημοτικής σε όλο το φάσμα των σύγχρονων αναγκών, η γλώσσα αυτή ως κοινή νεοελληνική χρησιμοποιείται αποκλειστικά πλέον από το 1976 και εξής και, ύστερα από την επιτυχή ανταπόκρισή της και σε αυτή τη δοκιμασία, οδεύει προς την πλήρη προτυποποίησή της (standardisation). Ταυτόχρονα, η ελληνική γλώσσα πρέπει να κερδίσει μια σταθερή θέση στο πλαίσιο της Ευρώπης. Ο διπλός αυτός στόχος είναι δύσκολος, αλλά στις μάχες που βρίσκονται μπροστά μας ευελπιστούμε ότι το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, με την ιστορία που έχει γράψει ως τώρα, θα συμβάλει αποφασιστικά. Με τη βεβαιότητα αυτή και με την πεποίθηση ότι οι εργασίες του συνεδρίου θα στεφθούν από πλήρη επιτυχία, απευθύνω θερμό χαιρετισμό προς τους συνέδρους, ξένους και Έλληνες, που μας τιμούν με την παρουσία τους, και εύχομαι σε όλους καλή διαμονή και αποδοτικές εργασίες.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Υπουργός Πολιτισμού

Η ελληνική γλώσσα εμπεριέχει τη διαχρονία του ελληνικού πολιτισμού και συνεπώς αποτελεί τον πλέον αδιάψευστο μάρτυρα της συνέχειάς του. Σε αυτή τη γλώσσα αποτυπώνεται η πολυμορφία και ο δυναμισμός του ελληνικού πνεύματος, ο πλούτος και η διεισδυτικότητά του. Ο ελληνικός πολιτισμός, που τόσο επηρέασε τον παγκόσμιο, δεν θα μπορούσε να τον καθορίσει σε τέτοιο βαθμό παρά μόνο με την ισχύ και την ακρίβεια της γλώσσας.

Η εκτίμηση της γλώσσας μας –και συνεπώς η αυτοεκτίμησή μας ως λαού– προϋποθέτει τη συστηματική και σε βάθος επιστημονική έρευνα και καταγραφή των γλωσσικών δεδομένων σε όλες τις τομές του ιστορικού χρόνου. Μόνο με όχημα τη γλώσσα είναι δυνατόν να εισχωρήσουμε στην ελληνική περιπέτεια και να διασχίσουμε την απόσταση από τη διαχρονία μέχρι τη συγχρονία αυτού του ανεξάντλητου πεδίου γνώσης και μνήμης.

Κάθε προσπάθεια επιστημονικής έρευνας και καταγραφής αποτελεί γεγονός που συμβάλλει στην εθνική μας αυτογνωσία και παράλληλα διαμορφώνει γονιμότερες συνθήκες για τη διαφύλαξη του γλωσσικού μας πλούτου.

Αξίζει κάθε έπαινος στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και σε όλους όσους εργάζονται με στόχο να συγκροτηθεί μια αξιόπιστη και περιεκτική βάση δεδομένων, ούτως ώστε να διευκολύνονται οι επιστημονικές αναζητήσεις και οι προσπάθειες τεκμηρίωσης του πολύτιμου αυτού υλικού. Κατ' αυτόν τον τρόπο, άλλωστε, θα καταστεί δυνατόν να καλυφθούν τα λεξικογραφικά κενά, για να μπορέσουμε να κληροδοτήσουμε στους επερχόμενους το γλωσσικό σύμπαν που έχουμε κληρονομήσει.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΕΤΣΑΛΝΙΚΟΣ

Υπουργός Μακεδονίας-Θράκης

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Καταρχήν, θα ήθελα να σας συγχαρώ θερμά για την αξιόλογη δράση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας συνολικά. Η Ημερίδα με θέμα «Η Λεξικογραφία της Αρχαίας, Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Γραμματείας: Παρούσα κατάσταση και προοπτικές των σύγχρονων λεξικογραφικών εγχειρημάτων» αποτελεί άλλη μια απόδειξη ότι το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας υπηρετεί αθόρυβα και αποτελεσματικά τον σκοπό και τις ελπίδες του νομοθέτη.

Έχοντας υπόψη ότι η νέα ελληνική έχει απομείνει η μόνη γλώσσα κράτους της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς το δικό της εθνικό λεξικό, θεωρώ ιδιαίτερος ευπρόσδεκτο το γεγονός ότι το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας αξιοποιεί το Αρχείο Γεωργακά, για να δώσει στη χώρα μας το λεξικό της, καθώς και το γεγονός ότι ήδη προβαίνει στη δημοσίευση του Α' τόμου του Ελληνο-αγγλικού Λεξικού Γεωργακά. Ακόμη, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας υποστηρίζει τη μελέτη της νέας ελληνικής συντάσσοντας *Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας* του καθηγητή Κριαρά.

Είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό ότι με τη μοναδική αρχειακή υποδομή του το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, μέσα από την Ημερίδα αυτή, ανοίγεται σε συνεργασίες με φορείς του εσωτερικού και του εξωτερικού, που προωθούν με ουσιαστικό τρόπο τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και συμβάλλουν στο έργο του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης.

Λυπούμαι που ήδη ανειλημμένες υποχρεώσεις δεν μου επιτρέπουν να παραστώ στην έναρξη εργασιών της Ημερίδας σας. Με ιδιαίτερη όμως χαρά απευθύνω θερμό χαιρετισμό προς τους συνέδρους, προς τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και σε εσάς προσωπικά, ευχόμενος κάθε επιτυχία και ευόδωση των στόχων της Ημερίδας.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗΣ

Γενικός Γραμματέας Απόδημου Ελληνισμού

Αγαπητέ κύριε Μαρωνίτη,

Με την ευκαιρία της διοργάνωσης της Ημερίδας αυτής θα ήθελα να εκφράσω τα συγχαρητήριά μου προς το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας για την πρωτοβουλία του να αξιοποιήσει το Αρχείο Γεωργακά και με την επιστημονική του φροντίδα να εκτυπώσει τον Α' τόμο του Ελληνο-αγγλικού Λεξικού Γεωργακά. Παράλληλα, με τη σύνταξη του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας καλύπτεται ένα σημαντικό λεξικογραφικό κενό.

Με τις σημαντικές πρωτοβουλίες του και με τη διεξαγωγή της διεθνούς αυτής Ημερίδας το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας αποδεικνύει ότι μπορεί να αναλαμβάνει την παραγωγή έργων βάσης.

Απευθύνω θερμό χαιρετισμό προς τους συνέδρους και εσάς προσωπικά και εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες της Ημερίδας, που θέτει τα θεμέλια για διεθνείς συνεργασίες στον τομέα της Λεξικογραφίας.

ΕΚΔΟΣΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ιωάννα Παπαβασιλείου-Αλεξίου, Κατερίνα Πλαστορά

ΠΑΡΑΓΩΓΗ

EDITION

MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION AND RELIGIOUS AFFAIRS
CENTRE FOR THE GREEK LANGUAGE

EDITORIAL SUPERVISION

Ioanna Papavassiliou - Alexiou, Katerina Plastara

PRODUCTION

